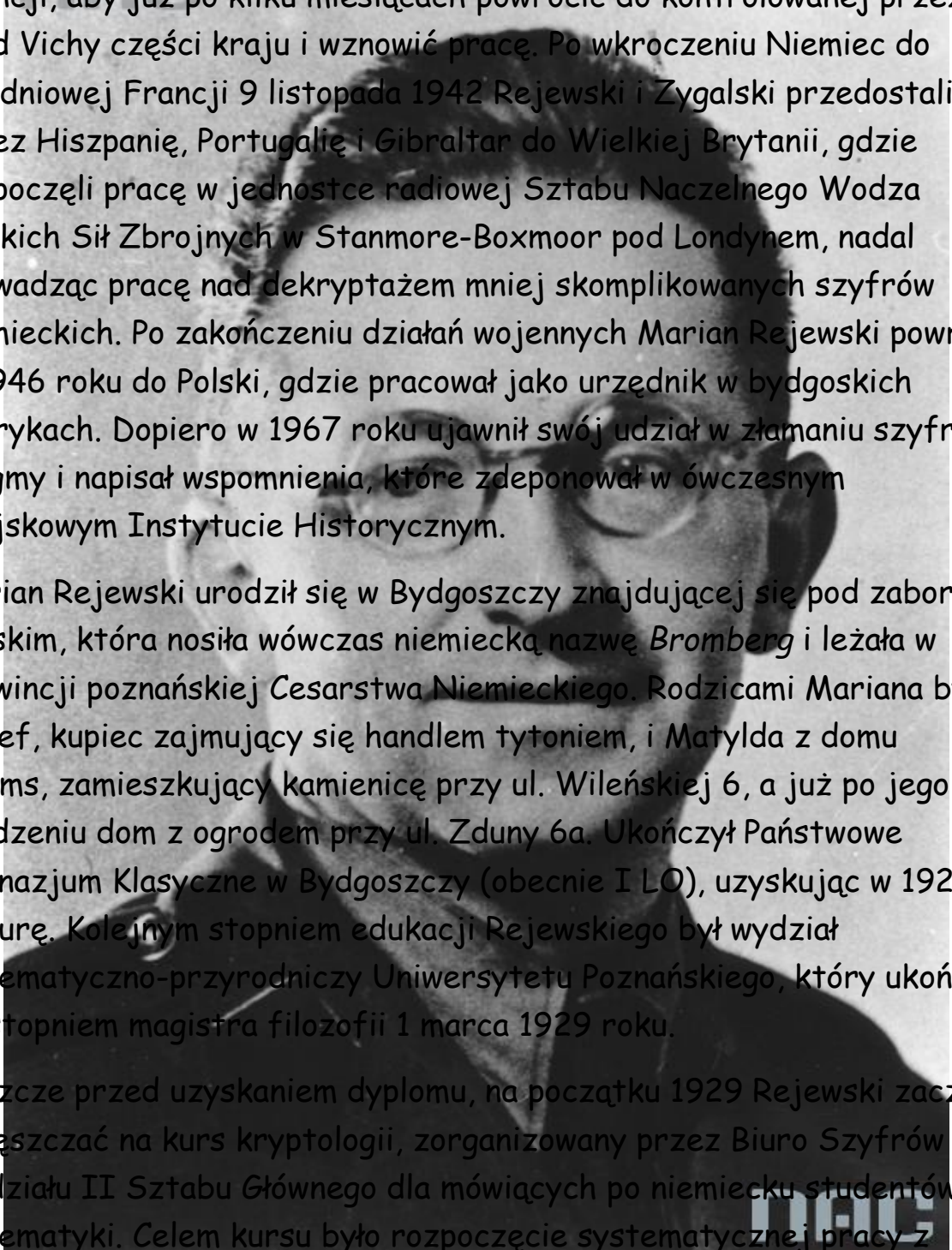
A black and white portrait of Marian Adam Rejewski, a Polish cryptanalyst. He is shown from the chest up, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. He has dark hair and is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is a plain, light color.

Marian Adam Rejewski (ur. 16 sierpnia 1905 w Bydgoszczy, zm. 13 lutego 1980 w Warszawie) - polski matematyk i kryptolog, który w 1932 roku złamał szyfr Enigmy, najważniejszej maszyny szyfrującej używanej przez hitlerowskie Niemcy, porucznik Armii Polskiej w Wielkiej Brytanii. Sukces Rejewskiego i współpracujących z nim kryptologów z Biura Szyfrów, między innymi Henryka Zygalskiego i Jerzego Różyckiego, umożliwił odczytywanie przez Brytyjczyków zaszyfrowanej korespondencji niemieckiej podczas II wojny światowej, przyczyniając się do wygrania wojny przez aliantów.

W 1929 roku podczas studiów matematycznych na Uniwersytecie Poznańskim Rejewski został skierowany przez profesora Zdzisława Krygowskiego na tajny kurs kryptologii, którego organizatorem było Biuro Szyfrów Oddziału II Sztabu Głównego WP. Jesienią 1930 roku utworzono w Poznaniu filię Biura Szyfrów, w której zatrudniono między innymi Mariana Rejewskiego. Dwa lata później filia została rozwiązana, a od 1 września 1932 wszystkie prace kryptologiczne przeniesiono do warszawskiego Biura Szyfrów Sztabu Głównego WP. Od września 1932 roku Rejewski zaczął pracować nad Enigmą w ciągu kilku tygodni odkrywając sposób okablowania wirników niemieckiej maszyny szyfrującej. Następnie wraz z kolegami ze studiów Różyckim i Zygalskim opracował techniki umożliwiające regularne odczytywanie szyfrogramów z Enigmy. Wkład Rejewskiego w złamanie kodu Enigmy polegał na opracowaniu *katalogu kart* i *cyklometru*, a po zmianie sposobu kodowania w 1938 roku zaprojektowaniu *bomby kryptologicznej*.

Na pięć tygodni przed napadem Niemiec na Polskę w 1939 roku Rejewski wraz z zespołem innych kryptologów i pracowników Biura Szyfrów zaprezentowali sposób deszyfrowania i kopię Enigmy przedstawicielom brytyjskiego i francuskiego wywiadu wojskowego. Krótco po wybuchu wojny polscy kryptolodzy ewakuowali się przez Rumunię do Francji, gdzie nadal, we współpracy z Francuzami i Brytyjczykami prowadzili

A black and white portrait of Marian Rejewski, a man with glasses and a mustache, wearing a dark suit and tie. The portrait is centered in the background of the text.

prace nad dekryptażem niemieckiej korespondencji. Po raz kolejny zostali zmuszeni do ewakuacji w czerwcu 1940 roku po kapitulacji Francji, aby już po kilku miesiącach powrócić do kontrolowanej przez rząd Vichy części kraju i wznowić pracę. Po wkroczeniu Niemiec do południowej Francji 9 listopada 1942 Rejewski i Zygałski przedostali się przez Hiszpanię, Portugalię i Gibraltar do Wielkiej Brytanii, gdzie rozpoczęli pracę w jednostce radiowej Sztabu Naczelnego Wodza Polskich Sił Zbrojnych w Stanmore-Boxmoor pod Londynem, nadal prowadząc pracę nad dekryptażem mniej skomplikowanych szyfrów niemieckich. Po zakończeniu działań wojennych Marian Rejewski powrócił w 1946 roku do Polski, gdzie pracował jako urzędnik w bydgoskich fabrykach. Dopiero w 1967 roku ujawnił swój udział w złamaniu szyfru Enigmy i napisał wspomnienia, które zdeponował w ówczesnym Wojskowym Instytucie Historycznym.

Marian Rejewski urodził się w Bydgoszczy znajdującej się pod zaborem pruskim, która nosiła wówczas niemiecką nazwę *Bromberg* i leżała w prowincji poznańskiej Cesarstwa Niemieckiego. Rodzicami Mariana byli Józef, kupiec zajmujący się handlem tytoniem, i Matylda z domu Thoms, zamieszkujący kamienicę przy ul. Wileńskiej 6, a już po jego urodzeniu dom z ogrodem przy ul. Zduny 6a. Ukończył Państwowe Gimnazjum Klasyczne w Bydgoszczy (obecnie I LO), uzyskując w 1923 maturę. Kolejnym stopniem edukacji Rejewskiego był wydział matematyczno-przyrodniczy Uniwersytetu Poznańskiego, który ukończył ze stopniem magistra filozofii 1 marca 1929 roku.

Jeszcze przed uzyskaniem dyplomu, na początku 1929 Rejewski zaczął uczęszczać na kurs kryptologii, zorganizowany przez Biuro Szyfrów Oddziału II Sztabu Głównego dla mówiących po niemiecku studentów matematyki. Celem kursu było rozpoczęcie systematycznej pracy z wykorzystaniem metod matematycznych, głównie kombinatoryki i probabilistyki, do łamania nowoczesnych niemieckich szyfrów

maszynowych. Rejewski wraz ze studiującymi z nim Henrykiem Zygalskim i Jerzym Różyckim jako jedni z niewielu potrafili podjąć trudowi nauki na kursach kryptologii nie przerywając normalnych studiów.

1 marca 1929 roku Marian Rejewski uzyskał tytuł magistra filozofii broniąc pracę dyplomową pod tytułem: *Opracować teorię funkcji podwójnie periodycznych drugiego i trzeciego rodzaju oraz wskazać jej zastosowanie*, uzyskując ocenę bardzo dobrą. Kilka tygodni później przerwał kurs kryptologii i wyjechał do Getyngi, gdzie rozpoczął dwuletnie studia w zakresie statystyki matematycznej i ubezpieczeniowej. Rok później, latem 1930, zrezygnował z nauki w Niemczech przyjmując posadę asystenta na Uniwersytecie Poznańskim. W tym samym czasie rozpoczął pracę na niepełny etat, około 12 godzin tygodniowo, w poznańskiej filii Biura Szyfrów, które znajdowało się w podziemiach Komendy Miasta, gdzie prowadził dekryptaż przechwyconych niemieckich meldunków radiowych.

Latem 1932 roku poznańska filia Biura Szyfrów została rozwiązana, a od 1 września 1932, Rejewski wraz z Zygalskim i Różyckim jako pracownicy cywilni podjęli pracę w Biurze Szyfrów Sztabu Głównego w Pałacu Saskim w Warszawie.

Pierwszym powierzonym im zadaniem było rozszyfrowanie 4 literowego szyfru Kriegsmarine. Początkowo dekryptaż przebiegał bardzo powoli, aż do momentu odebrania dwustronnej korespondencji testowej składającej się z 6 grup znaków i odpowiedzi na nią złożonej z 4 grup znaków. Kryptolodzy słusznie wydedukowali, że treścią przekazu było pytanie: *Kiedy urodził się Fryderyk Wielki?*, a odpowiedzią 1712.

NAC